

**HINDIY TILIDA PUBLITSISTIK USLUBDA SINONIMIYA:
SEMANTIK VA STILISTIK TAHLIL (“JANSATTA” GAZETASI
MISOLIDA)**

Ismatullayeva Mo‘tabar Xushvaqt qizi

TDSHu Janubiy va Janubi-Sharqiy Osiyo tillari kafedrasi o‘qituvchisi

Email: mutabarismatullaeva@gmail.com

Annotatsiya. *So‘zlar sinonimiyasi tilshunoslikda muhim o‘rin tutadi, chunki u tilning boyligi va ifoda imkoniyatlarini ko‘rsatadi. Hindistonning nufuzli hindi tilidagi “Jansatta” gazetasida chop etiladigan maqolalar ijtimoiy, siyosiy, madaniy va iqtisodiy mavzularda keng yoritiladi. Ushbu maqolada sinonimlarning qo‘llanilishi matnning o‘quvchiga ta‘sirini kuchaytirish, ma‘noni aniqlashtirish va stilistik rang-baranglikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Ushbu maqola “Jansatta” gazetasidagi maqolalarda sinonimlarning semantik va stilistik xususiyatlarini tahlil qilishga bag‘ishlanadi. Maqolada 20 dan ortiq sinonim misollari keltiriladi, ularning har biri gazeta maqolalaridan olingan kontekstga asoslanadi.*

Kalit so‘zlar. *Publitsistik uslub, “Jansatta”, hindiy tili, sinonimiya, sinonimik qator, semantika, stilistika.*

Sinonimlar – bir xil yoki yaqin ma‘noga ega bo‘lgan so‘zlar bo‘lib, ular nutqda uslubiy rang-baranglikni ta‘minlaydi. Hindiy tilida sinonimlar nafaqat leksik boylikni ko‘rsatadi, balki matnning stilistik xususiyatlarini, ya‘ni uning emotsional, tasviriy va ijtimoiy-siyosiy ta‘sirini ham oshiradi.

“Jansatta” gazetasi Hindistonning nufuzli nashrlaridan biri bo‘lib, ijtimoiy-siyosiy, madaniy va iqtisodiy masalalarni yoritadi. Gazetaning tili sodda, lekin ta‘sirchan bo‘lib, unda sinonimlardan foydalanish orqali maqolalar yanada jozibali va o‘quvchilar uchun tushunarli qilinadi.

Sinonimlarning semantik tahlili ularning ma‘no jihatidan bir-biriga yaqinligini yoki farqlarini aniqlashga yordam beradi. Hindiy tilida sinonimlar ko‘pincha bir xil denotativ ma‘noga ega bo‘lsa-da, konnotativ (qo‘shimcha) ma‘nolari bilan farqlanadi. Masalan, “Jansatta” gazetasida ijtimoiy masalalar yoritilganda quyidagi sinonimik qatorga e‘tibor qaratish mumkin:

आंदोलन (āndolan), प्रदर्शन (pradarśan), विरोध (virodh)

Ma‘no: Harakat, namoyish, qarshilik.

Ushbu so‘zlarning barchasi ijtimoiy yoki siyosiy faollikni ifodalaydi, ammo har biri o‘ziga xos kontekstda ishlatiladi. “आंदोलन” ko‘proq ommaviy harakat yoki

tashkilotchilik faoliyatini anglatsa, “प्रदर्शन” ko‘chada o‘tkaziladigan namoyishlarga nisbatan qo‘llanadi, “विरोध” esa umumiy qarshilik yoki e’tiroz ma’nosini beradi. Masalan, “Jansatta” gazetasining maqolalaridan birida quyidagi jumla keltirilgan:

किसानों ने सरकार की नीतियों के खिलाफ प्रदर्शन किया।

(Kisānon ne sarkār kī nītiyon ke khilāf pradarśan kiyā.)

Tarjima: Dehqonlar hukumat siyosatiga qarshi namoyish qildilar.

Bu yerda “प्रदर्शन” so‘zi ishlatilgan bo‘lib, u kontekstda eng mos keladi, chunki maqola ko‘chada o‘tkazilgan namoyish haqida gapirmoqda. Agar bu o‘rinda “आंदोलन” ishlatilganida, ma’no umumiy harakat sifatida talqin qilinishi mumkin edi, bu esa aniqlikni kamaytirardi.

Sinonimlar publitsistik uslubda nafaqat ma’no aniqligini ta’minlaydi, balki matnning stilistik xususiyatlarini ham boyitadi. “Jansatta” gazetasi maqolalarida sinonimlar orqali quyidagi stilistik effektlarga erishiladi:

1. **Emotsional ta’sirni kuchaytirish:** Sinonimlar muallifga o‘quvchilarning his-tuyg‘ulariga ta’sir qilish imkonini beradi. Masalan:

न्याय (nyāya), ईसाफ (insāf), अदालत (adālat)

Ma’no: Adolat.

“Jansatta” gazetasining sud islohotlari haqidagi maqolasida quyidagi jumla keltirilgan:

न्याय की मांग हर नागरिक का अधिकार है।²

(Nyāya kī māng har nāgarik kā adhikār hai.)

Tarjima: Adolat talab qilish har bir fuqaroning huquqidir.

Bu yerda “न्याय” so‘zi rasmiy va yuqori darajadagi adolat tushunchasini ifodalaydi, “ईसाफ” esa ko‘proq xalqona va emotsional ohangga ega. Muallif “न्याय” so‘zini tanlash orqali maqolaning rasmiy va obro‘li ohangini ta’minlagan. “न्याय” (nyāya) va “ईसाफ” (insāf): Ikkala so‘z ham “adolat” ma’nosini anglatadi, ammo “न्याय” ko‘proq huquqiy kontekstda, rasmiy yoki sud jarayonlarida ishlatilsa, “ईसाफ” ijtimoiy-siyosiy munozaralarda, xalqqa yaqinroq ma’noda qo‘llaniladi. Masalan:

सरकार ने किसानों के लिए न्याय की मांग को नजरअंदाज किया। (Hukumat ne kisānon ke liye nyāya kī māng ko nazarandāz kiyā.)³ - Hukumat fermerlarga adolat talabini e’tiborsiz qoldirdi.

² “न्याय की कीमत पर दया नहीं दिखाई जा सकती” - कोर्ट ने पत्नी की हत्या करने वाले 71 साल के बुजुर्ग को सुनाई रूह कंपाने वाली सजा, - जनसत्ता, २४ जून, २०२५

³ इन किसानों के खाते में नहीं आएंगी पीएम किसान योजना की 20वीं किस्त!, - - जनसत्ता, १७ जून, २०२५

2. **So‘z takrorlanishini oldini olish:** Publitsistik matnlarda bir xil so‘zning qayta-qayta ishlatilishi o‘quvchining e‘tiborini pasaytirishi mumkin. “Jansatta” maqolalarida sinonimlardan foydalanish orqali bu muammoning oldi olinadi. Masalan:

विकास (vikās), प्रगति (pragati), उन्नति (unnati)

Ma‘no: Rivojlanish, taraqqiyot.

Quyidagi jumla gazeta maqolasidan olingan:

देश की प्रगति के लिए शिक्षा और स्वास्थ्य सेवाओं में सुधार आवश्यक है।

(Deś kī pragati ke lie śikṣā aur svāsthya sevāon mein sudhār āvaśyak hai.)⁴

Tarjima: Mamlakat taraqqiyoti uchun ta‘lim va sog‘liqni saqlash xizmatlarini yaxshilash zarur.

Bu yerda “प्रगति” so‘zi ishlatilgan, ammo boshqa kontekstda “विकास” yoki “उन्नति” ishlatilishi mumkin edi. Bu tanlov matnni monotonlikdan xalos qiladi va o‘quvchining e‘tiborini ushlab turadi.

3. **Kontekstga moslik:** Publitsistik uslubda sinonimlar kontekstga qarab tanlanadi. Masalan, iqtisodiy masalalar haqidagi maqolalarda “आर्थिक (ārthik)” (iqtisodiy) so‘zi rasmiy kontekstda ishlatilsa, xalqona muhokamalarda “धन (dhan)” (boylik) yoki “समृद्धि (samṛddhi)” (farovonlik) so‘zlari qo‘llanilishi mumkin.

“Jansatta” gazetasining tili hindiy adabiy tilining eng yaxshi namunalari sifatida e‘tirof etiladi. Gazeta maqolalarida sinonimlardan foydalanish quyidagi xususiyatlarga ega:

- Sodda, ammo ta’sirchan til: Gazeta keng ommaga qaratilgan bo‘lib, unda murakkab so‘zlar o‘rniga tushunarli sinonimlar tanlanadi. Masalan, siyosiy munozaralarda “नेता (netā)” (rahbar) o‘rniga “प्रधान (pradhān)” yoki “अध्यक्ष (adhyakṣ)” so‘zlari ishlatilishi mumkin, bu esa maqolaning rasmiy ohangini oshiradi.

- Xalqona va adabiy til uyg‘unligi: Gazeta xalqona so‘zlarni (masalan, “लड़ाई (larāī)” – jang) adabiy sinonimlar (masalan, “संघर्ष (saṅgharṣ)” – kurash) bilan uyg‘unlashtirib, matnni har xil o‘quvchilar uchun qiziqarli qiladi.

- Emotsional va lo‘nda ifoda: Sinonimlar orqali maqolalar yanada ta’sirchan bo‘ladi. Masalan, ijtimoiy adolatsizlik haqidagi maqolada “अन्याय (anyāya)” (noadolat) so‘zi o‘rniga “जुल्म (julm)” (zulm) ishlatilishi o‘quvchida kuchli emotsional aks-sado uyg‘otadi.

⁴ राजपाट: सियासत के नए समीकरण, नीतीश की प्रगति यात्रा, चौटाला परिवार का पुनर्मिलन और दिल्ली की चुनावी जंग, - जनसत्ता, २८ दिसंबर, २०२४

“Jansatta” gazetasidagi maqolalar misolida Hindiy tilida publitsistik uslubda sinonimiyadan foydalanishning semantik va stilistik jihatlari o‘rganildi. Sinonimlar matnning ma’no boyligini oshirish, o‘quvchiga ta’sir qilish va so‘z takrorlanishining oldini olishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Semantik jihatdan sinonimlar kontekstga mos ravishda tanlanib, aniq ma’noni yetkazsa, stilistik jihatdan ular matnni yanada jozibali va ta’sirchan qiladi. Hindiy tilida publiysistik uslubda sinonimlar matnning semantik va stilistik boyligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. “Jansatta” gazetasidagi misollar shuni ko‘rsatadiki, sinonimlar nafaqat ma’no uzatish, balki o‘quvchiga hissiy va estetik ta’sir ko‘rsatish uchun muhim vositadir. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, sinonimlarning to‘g‘ri tanlanishi matnning ta’sirchanligini oshiradi va o‘quvchilarning e’tiborini jalb qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. “न्याय की कीमत पर दया नहीं दिखाई जा सकती”- कोर्ट ने पत्नी की हत्या करने वाले 71 साल के बुजुर्ग को सुनाई रूह कंपाने वाली सजा, - जनसत्ता, २४ जून, २०२५
2. इन किसानों के खाते में नहीं आएगी पीएम किसान योजना की 20वीं किस्त!, - - जनसत्ता, १७ जून, २०२५
3. राजपाट: सियासत के नए समीकरण, नीतीश की प्रगति यात्रा, चौटाला परिवार का पुनर्मिलन और दिल्ली की चुनावी जंग,- जनसत्ता, २८ दिसंबर , २०२४
4. https://uz.wikipedia.org/wiki/Publitsistik_uslub
5. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Sinonimlar>